

BANDIRMA T TİPİ HAPİSHANESİ HEYET GÖZLEM RAPORU

Bandırma T1 ve T2 Numaralı Hapishane’de yaşanan hak ihlallerine ilişkin Çanakkale Şubemiz’e mektup yoluyla yapılan başvurular neticesinde, İnsan Hakları Derneği Çanakkale ve İzmir Şubeleri’nin, Av. Zafer İncin, Av. Eylem Zengin, Av. Velat Zeren ve Av. Necibe İnci İncesağır’ın katılımı ile oluşturduğu heyet olarak, yaşanmakta olan hak ihlalleri ve varsa hasta mahpusların durumlarının incelenmesi amacıyla 20.09.2021 tarihinde ziyaret ve gözlem yapılmıştır.

BANDIRMA T1 NUMARALI HAPİSHANESİ

N. Ö. ile yapılan görüşmede yapılan tespitler şöyledir:

1. Hükümlü (müebbet hapis cezası ile), 53 yaşında, yaklaşık 28 yıldır cezaevinde olduğunu belirtmekte. Bulunduğu odanın kapasitesinin 12 kişilik olduğunu ancak 16 kişi kaldıklarını dile getirmektedir.
2. Şu anda yaşadıkları en büyük hak ihlalinin cezaevinde yaklaşık 4 aydır uygulanmakta olan ağız içi araması olduğunu belirtmekte. Hastaneye sevk edilen veya cezaevi dışına çıkan mahpuslara jandarma tarafından ağız içi aramasının dayatıldığını, bu uygulamayı kabul etmeyenlerin hastaneye sevklerinin gerçekleştirilmediğini dile getirmektedir. Bu konu ile ilgili olarak kendisinin ve birçok mahpusun Savcılığa, Adalet Bakanlığı’na, Sağlık Bakanlığı’na, Meclis İnsan Hakları Komisyonu’na dilekçe yazdığını ancak herhangi bir sonuç alamadıklarını; Savcılık tarafından şikayet hakkında takipsizlik kararı verildiğini belirtmekte.
3. Hasta mahpus T.D.’nin durumunun ağır olduğunu, sol akciğerinin alındığını, ameliyat olması gerektiğini ancak Bandırma Devlet Hastanesi’ nin ameliyatı yapabilecek kapasitede olmadığını, bu nedenle hasta mahpusun başka cezaevine nakil talebinde bulunduğunu belirtmekte. Aynı zamanda T.D.’nin infaz erteleme başvurusunda bulunduğunu, ATK raporunun beklendiğini dile getirmektedir.
4. Pandemi sebebiyle hemen hemen tüm sosyal faaliyetlerin yasaklandığını, yalnızca son 6 aydır 15 günde bir 45 dakika spor salonuna götürüldüklerini, odasında bulunan herkesin 1 doz aşı olduğunu, çoğunluğun 2. doz aşılarını da olduğunu belirtmekte. Pandemi boyunca odasında Korona belirtisi gösteren kimsenin olmadığını bu nedenle test yapılmadığını, maske temini konusunda sıkıntı yaşamadıklarını dile getirmiştir.
5. Pandemi başlangıcından bu yana cezaevinin açık görüşleri kaldırdığını, aileleriyle ayda iki kere 30 dakika-1 saat arası kapalı görüş yaptıklarını; haftada bir kere 20 dakika telefon görüşü yaptıklarını dile getirmektedir.
6. Mektupların kendilerine çok geç verildiğini, mektubun alıcılarına da çok geç ulaştığını belirtmekte.
7. Yemeklerin yetersiz olduğunu, hijyenik olmadığını dile getirmektedir.

S. C. ile yapılan görüşmede yapılan tespitler şöyledir:

1. 4.5 yılı bu hapisane olmak üzere yaklaşık 6,5 yıldır kendisi mahpus. Bandırma hapisanesine Van'dan sürgün olarak gelmiş. Ağrı Patnos nüfusuna kayıtlı olup ailesi burada ikamet etmektedir. Mesafenin uzak olması, ulaşım noktasında sıkıntı olmasından kaynaklı ailesi ziyaretine gelemiyor. En son 2018 yılında ailesinin ziyaret ettiğini belirtmiştir. Hapisane sürecinde annesini kaybetmiş, talep etmesine rağmen cenaze izni verilmediğinden, annesinin cenazesine katılamamıştır.
2. Bandırma 1 No'lu T Tipi Hapishanesi'nde kalan mahpus şu an 16 kişi toplamda bir koğuştta kalmaktadır.
3. Bulunduğu hapisanede birçok sorunun var olduğu ama en önemli sorunlarının hastaneye sevk durumlarında jandarmanın uyguladığı insanlık dışı muamele olduğunu belirtmiştir. Hastaneye veya cezaevi dışına çıkılması durumunda jandarmanın "AYAKKABILARININ ÇIKARTILMASI, TERS ÇEVİRİP YÜZÜSTÜ YERE YATIRMA VE AĞIZ İÇİ ARAMA" gibi onursuz ve insanlık dışı muameleye maruz kaldıklarını belirtmiştir.
4. Hastaneye sevk durumlarda jandarmanın hastane doktoruyla görüşüp "bunlar hangi suçtan içerideler biliyor musun? Bunlar terörist" deyip doktorlar üzerinden algı oluşturmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.
5. Jandarmanın bu ağır uygulamaları karşısında hapisane idaresine şikâyet etmeleri üzerine, idarenin cezaevi dışındaki durumun kendilerini ilgilendirmedığı ve bir şey yapamayacaklarını bildirdiğini aktarmıştır.
6. Jandarmanın bu kötü uygulamaları ve idarenin tepkisizliği karşısında ne olursa olsun hastaneye gitmediklerini ve gitmeyeceklerini belirtmiştir. (Ağır hastalığı bulunan mahpuslar istisna tutulmuşlardır.)
7. Üç yıldır ağır diş ağrıları çekmesine ve arkadaşlarının da sağlık sorunları olması ancak jandarmanın muamelesinden kaynaklı tedavi olamadıklarını belirtmiştir.
8. İstanbul ilinden buraya getirilen mahpus T.D. ağır tüberküloz hastasıdır. Vücudunda yaralanmalar ve iltihaplanma mevcuttur. Bir an önce tedavilerinin yapılması için İstanbul iline götürülmesi gerekmektedir. Arkadaşları olarak idareye bildirilmesine rağmen herhangi bir işlem yapılmamaktadır.
9. Açlık grevi eylemini sonlandırdıklarını, bu açlık greviden kaynaklı sağlık sorunlarının daha ortaya çıkmadığı ama önceki açlık grevi eyleminden kaynaklı bazı sağlık sorunlarının olduğunu belirtmiştir.
10. OHAL sürecinde hapisane koşullarında ciddi sınırlamalar ve hak ihlalleri mevcut idi. Koronavirüs ve pandemi bahanesiyle sınırlamalar ve hak ihlalleri daha da artmış durumda.
11. Sabah 07.00, akşam 19:00 arası havalandırmaya çıkıyoruz. Spor vb. sosyal aktiviteler yapılmıyor.

12. Kitaplar sınırlı veriliyor. 10 kitap sınırlaması var. Yeni kitap alabilmek için eski kitapların verilmesi gerekmekte olup, bazı kitap taleplerimiz de keyfi engelleniyor.
13. Dergiler hiçbir şekilde verilmiyor. İstedığımız gazeteler verilmiyor.
14. Bazı mektuplarımız keyfi verilmiyor. Aynı şekilde bize gelen mektuplarımız da keyfi şekilde verilmiyor.
15. Sıcak ve normal su sınırlı olmak kaydıyla veriliyor.
16. Yemeklerimiz genellikle kötü olup, hastalar için ayrı diyet yemeği verilmiyor. Kantin malzemeleri de çok pahalı olduğundan ciddi mağduriyet yaşıyoruz.
17. Sıcak bir yaz geçirdiklerini küçük vantilatörlerinin olduğu ama sayının fazlalığı ve vantilatörlerin küçük olmasından kaynaklı kötü ve ağır geçtiğini belirtmiştir.
18. Ağır hasta mahpusların olduğu ancak tedavilerinin sağlıklı yapılmadığı belirtilmiştir. N.Ö., C.C.D., K.E., A.T., M.B., T. D.'nin aklına gelen ağır hasta mahpuslar olduğunu belirtmiştir.
19. Korona virüs kapsamında 2 doz Sinovac aşısı yapıldığını, olmak istedikleri aşı seçenekleri bildirilmemiştir. 3. Doz aşığı 2 arkadaşları dışında kimseye daha yapılmadığını söylemiştir.
20. Kaldıkları hapisanede başka mahpuslara yönelik de ağır hak ihlallerinin olduğunu bizzat görmedikleri ama sürekli acı çeken seslere şahitlik ettiklerini belirtmiştir.
21. Ailelerine yakın hapisanelere sevk taleplerinin her zaman olduğu, son olarak Adalet Bakanlığı'na sevk taleplerini yine gönderdiklerini ancak daha cevap verilmediğini belirtmiştir.

F. Y. ile yapılan görüşmede yapılan tespitler şöyledir:

1. Ağır hasta olan F.Y. Bandırma Devlet Hastanesi'nin heyet raporuna göre ceza evinde tek başına kalamaz raporuna rağmen İstanbul Adli Tıp Kurumu'nun aksi yöndeki raporu nedeniyle bu hapisanede tutulmaktadır.
2. Psikolojik rahatsızlığı nedeniyle F.Y. ile sağlıklı bir görüşme yapılamamıştır. Hapishane koşullarına ilişkin sorularımı algılamadığından alakasız cevaplar verdiği için görüşme kısa tutulmuştur.
3. Fiziksel olarak çok zayıf ve yüzünde korku ifadeleri mevcut olduğu gözlemlenmiştir. Hapishane önünde bekleyen ailesi ile görüldüğünde; zayıflamanın nedeni olarak hapisane yemeklerinin kendisini zehirleyeceği gerekçesiyle yemekleri yemediğini belirtmişlerdir. Ailesi endişeli oldukları ve mahpusun serbest bırakılması için herkesten yardım beklediklerini belirtmişlerdir.

BANDIRMA T2 NUMARALI HAPİSHANESİ

E.G. ile yapılan görüşmede yapılan tespitler şovledir:

1. Cezaevinde yaklaşık 1 yıldır uygulanmakta olan insan onuruna aykırı ağız içi araması olduğunu belirtmekte. Hastaneye sevk edilen veya cezaevi dışına çıkan mahpuslara jandarma tarafından ağız içi aramasının dayatıldığını, bu uygulamayı kabul etmeyenlerin hastaneye sevklerinin gerçekleştirilmediğini dile getirmektedir. Bu konu ile ilgili olarak kendisinin ve birçok mahpusun Savcılığa, Adalet Bakanlığı'na, Sağlık Bakanlığı'na, Meclis İnsan Hakları Komisyonu'na, CPT'ye, İHD'ye, HDP'ye, CHP'ye, İYİ Parti'ye dilekçe yazdığını ancak herhangi bir sonuç alamadıklarını belirtmekte. Bu durumu cezaevi idaresiyle görüştiklerini, idarenin bu duruma müdahale edemeyeceğini, jandarmanın kendi insiyatifiyle ağız içi arama uygulamasını gerçekleştirdiğini aktardığını belirtmekte.
2. Hasta mahpus M.A.'nin vücudundaki yanıklar sebebiyle tedavi görmesi gerektiğini ancak ağız içi aramasını kabul etmediği için hastaneye sevkinin engellendiğini belirtmekte.
3. Hasta mahpus H.T.'nin tedavisinin Bandırma Devlet Hastanesi'nde yapılmadığını bu nedenle kendisinin nakil talebinde bulunduğunu ancak henüz bu talebine dair bir gelişme olmadığını dile getirmektedir.
4. Kapasitesi 10 kişi olan odada 17 kişi kaldıklarını belirtmekte.
5. Pandemi sebebiyle tüm sosyal faaliyetlerin yasaklandığını, yalnızca 15 günde bir 45 dakika spor salonuna götürüldüklerini, odasında bulunan herkesin 2 doz aşı olduğunu belirtmekte. Pandemi boyunca odasında Korona belirtisi gösteren kişilerin olduğunu ancak cezaevi idaresi tarafından test yapılmadığını, şu anda belirti gösteren kimsenin bulunmadığını, maskeyi idareden talep edince kendilerine verildiğini dile getirmiştir.
6. Pandemi başlangıcından bu yana cezaevinin açık görüşleri kaldırdığını, aileleriyle ayda iki kere 40 dakika kapalı görüş yaptıklarını; haftada bir kere 20 dakika telefon görüşü yaptıklarını dile getirmektedir. Bu telefon görüşmelerinde 20 dakika boyunca yalnızca tek kişiyi arayabildiklerini belirtmekte.
7. Mektupların kendilerine çok geç verildiğini, mektubun alıcılarına da çok geç ulaştığını belirtmekte.
8. Ayda bir 5 litre sıvı sabun ve yarım litre çamaşır suyu verildiğini; yemeklerin yetersiz ve kalitesiz olduğunu; diyet yapması gereken mahpuslara diyet yemek verilmediğini dile getirmektedir.
9. Kişi başına kayıtlı 10 kitap sınırlaması olduğunu; 3-4 aydır mektup ve faksların çok gecikmeli gittiğini Kürtçe mektupların ise alıcısına ulaşma ya da kendilerine verilme süresinin 1 yılı aştığını dile getirmektedir.

S. K. ile yapılan görüşmede yapılan tespitler şöyledir:

1. Bandırma Hapishanesi'ndeki en önemli ve mutlaka çözülmesi gereken sorunun hastaneye sevk sırasında jandarmanın kendilerine uyguladığı insanlık dışı muamele olduğunu belirtmiştir. Hastaneye sevk yapılmadan önce Jandarma tarafından ağız içi araması yapılmak istendiği için çok ciddi bir sağlık sorunu olmadığı sürece hastaneye gitmeme kararı aldıklarını belirtti.
2. Kendisinin sürekli diş ağrısı çektiğini ama jandarmanın insanlık dışı muamelesi sebebiyle hastaneye gidemediğini, yine arkadaşı U.B.'nin ağzında hiç dişi olmamasına ve bu sebeple acil olarak tedavi görmesi gerekmesine rağmen yukarıda belirtilen aynı gerekçeyle hastaneye gidemediğini belirtmiştir. Ayrıca 20 yıldır cezaevinde olan, kronik rahatsızlıkları olan arkadaşların da çok ciddi bir sağlık sorunu olmadığı sürece hastaneye gidemediklerini belirtti.
3. Cezaevi yönetimine hastaneye sevk ile ilgili şikayetlerini dile getirmişler ancak cezaevi yönetimi, sevkini jandarma denetiminde olması gerekçesiyle hiçbir şey yapamayacaklarını belirtmiş.
4. Kapalı spor salonu, hobi olarak atölye çalışmaları gibi aktivitelerin pandemi gerekçesiyle kapatıldığını, bu şekilde zaten çok kısıtlı olan sosyal aktivitelerin pandemi gerekçesiyle daha fazla daraltıldığını belirtti.
5. Cezaevi yönetiminin sürekli olarak bazı hakları daraltmaya dönük adımlarının olduğunu söyledi. Son olarak elbise sayısı ile kitap sayısının azaltılmasına dönük kararların mevcut olduğunu ancak henüz uygulanmadığını belirtti.
6. Açlık grevi eylemini sonlandırdıklarını belirtti.
7. S.A. isimli mahpusun çok ciddi psikolojik rahatsızlıklarının olduğunu söyledi. En son Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde 1 ay kaldığını, oradan döndükten sonra durumunun çok daha kötüleştiğini, koğuştaki herkesi düşmanı olarak gördüğünü, kendisine komplo kurduklarını iddia ettiğini belirtti. Hastaneden döndükten sonra S.A.'nın durumu daha kötü olduğundan idarece koğuştan alınmış. Muhtemelen şu an tek kişilik hücrede kaldığını belirtti.

S.A. ile yapılan görüşmede yapılan tespitler şöyledir:

1. 10 yıldır cezaevinde olduğunu, bipolar bozukluğunun olduğunu, 2-3 ay kadar önce Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde kaldığını, hastaneden döndükten sonra kendi isteğiyle tarafsızlar olarak adlandırılan koğuşa geçtiğini, o koğuşta 15 kişi kaldıklarını, herhangi bir sorununun olmadığını belirtti.
2. Bakırköy Hastanesine gitmeden evvel 5 ay boyunca Bandırma Psikiyatri'de tedavi görmüş. Şu an iyi olduğunu, ilaç kullanması gerektiğini ama kendisini iyi hissettiği için ilaçlarını kullanmadığını belirtti.

3. Kitap yazmış, yazmaya devam ettiği kitaplar da varmış. Defter üzerine yazdığı 400 sayfalık kitabı ablasına göndermek istemiş ancak tarama cihazı olmadığı için taranamadığından idare tarafından kendisine iade edilmiş.

4. Cezaevinde kronik sorunların olduğunu, bu sorunların hiçbir zaman çözülemeyeceğini, bu sebeple sorunlardan bahsetmenin anlamsız olduğunu belirtti.

5. Konuşurken sakin görünüyordu. Aktarmak istediklerini rahatça dile getiriyordu. Rahatsızlığına dair bir izlenim edinilememiştir.

İ. S. ile Yapılan görüşmede yapılan tespitler şöyledir:

1. Ağız içi araması uygulaması nedeniyle, protesto amaçlı telefon görüşmelerine çıkmadıklarını, TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Adalet Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Valilik gibi birçok kuruma yazdıklarını ancak sonuç alamadıklarını, bu uygulama nedeniyle bir yıldır sağlık kontrollerine gidemediklerini belirtti.

2. Açlık grevi nedeniyle çok büyük bir sağlık sorunu yaşamadıklarını, genel olarak iyi olduklarını belirtti.

3. Temmuz gibi yönetimin değiştiğini, 12 kişilik odada 17-18 kişi kaldıklarını, odaların yetersiz olduğunu, 17 kişinin kaldığı odada 11 dolap olduğunu belirtmişlerdir. “Kişi başı 5 kitabınız kalsın, tüm kitaplarınızı alacağız, eşyalarınız çok olduğu için odanız sıkışık” deniyormuş. Oysa eşyalarının çok olmadığını, odaların yetersiz olması nedeniyle sıkışma yaşandığını, kitap ve eşyalarını vermek istemediklerini belirtmiştir.

4. S.A.'nın Bakırköy'de yaklaşık 28 gün kaldığını, bu süreçte kendisini sadece bir kere heyetin gördüğünü, döndüğünde 14 gün karantinada kaldığını, döndüğünde gittiğinden daha kötü durumda geldiğini, herkese karşı çok saldırgan olduğunu, herkesin kendisine komplo kurduğunu düşündüğünü ve herkesi ölümle tehdit ettiğini belirtmiştir. Önce ilk zaman 3-4 kişi ayrı bir odada ilgilenmeye çalıştıklarını, ancak hiçbir şekilde başa çıkamadıklarını, hapishane yönetiminin S.'yi aldığını, nerede tuttuğunu bilmediklerini belirtmiştir.

H.T. ile yapılan görüşmede yapılan tespitler şöyledir:

1. Bacağının sürekli iltihap akıttığı ve acilen müdahaleye ihtiyacı olduğu halde halen gerekli müdahalenin yapılmadığını, geçen ay yine hastaneye gittiğini, Balıkesir Devlet Hastanesi'nde muayene edildiğini belirtmiştir. Hapishane Müdürü'nün konuyla ilgili yapıcı yaklaşıma çalıştığını, ancak halen sorunun çözülmediğini belirtmiştir.

2. Ağız araması meselesi nedeniyle büyük sıkıntı yaşandığını, 8 aydır kimsenin hastaneye gidemediğini, savcılığa başvuru yaptıklarını, savcılık başvurularını kabul etmeyince, uygulamanın daha da yoğunlaştığını, bu sorunun acilen çözülmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

3. Hapishane idaresinin kitapların azaltılmasını ve eşyaların azaltılmasını dayatmakta olduğunu, odaların kalabalık olmasının gerekçe gösterilerek temel ihtiyaç karşılayan eşyaların bile ellerinden alınmasına çalışıldığını, bunu kabul etmek istemediklerini belirtmiştir.

Hapishane İzlenimi:

- Hapishane şehir merkezinin dışında olup, yakınında market olmamasından ve kantinin açık olmamasından kaynaklı basit bir su ihtiyacımızı bile gideremedik.
- Hijyen ve temizlik konusunda hapishanenin hem dışarısı hem de içerisi temiz olmadığı, avukat görüş odalarının pandemi nedeniyle, tedbirler doğrultusunda naylon branda ile ayrıldığı, görüş odasında sigara izmaritleri ve küllerinin olduğu, kirli olduğu gözlemlenmiştir. Avukat görüş odalarında havalandırma olmadığı, havanın sıcak olmasından kaynaklı da sağlıklı görüşme ortamının mevcut olmadığı gözlemlenmiştir.
- Mahpusların avukat görüşme odasına getirilmesi yaklaşık 30 dakika sürmüş olup bu sürenin uzunluğuna anlam verilememiştir.

BANDIRMA T TİPİ KAPALI HAPİSHANESİ HAK İHLALLERİNE İLİŞKİN TESPİT VE DEĞERLENDİRMELER

1- Öncelikle T-1 Hapishanesinde bulunan hükümlü F.Y. ve T-2 Hapishanesinde bulunan hükümlü S.A., ağır akıl sağlığı sorunları yaşayan ve hiç bir şekilde hapishanede kalması mümkün olmayan iki mahpustur. Bu mahpusların acilen bir sağlık kurumunda yatılı şekilde tedavi görmeleri zorunludur.

2 - Salgın nedeniyle tamamen durma noktasına gelen sağlık hizmetinin, çok ağır ve acil hastalar için kısmen yeniden işlemeye başladığı tespit edilmiştir. **Ancak bu defa, kurum dış güvenliğini sağlayan Jandarma tarafından, mevzuatta yeri olmayan, tamamen keyfi ve onur kırıcı bir şekilde ağız içi araması uygulaması dayatıldığı tespit edilmiştir. Mahpuslar her hastaneye gidiş ve dönüşünde, hiçbir dayanağı olmayan bu ağız içini aratma dayatması ile karşı karşıya kalmaktadır. Halen hapishanedeki çok sayıdaki hasta mahpus, bu uygulamayı kabul etmediği için aramaya direnmiş gibi işlem yapılarak koğuşuna geri gönderilmekte ve gerekli sağlık desteğini alamamaktadır. Yine dış güvenlikten sorumlu Jandarma personelinin bazılarının, mahpuslar hastaneye getirildiğinde muayene edecek olan doktora “bunlar terörist” diyerek önyargı oluşturmaya çalıştığı belirtilmiştir. Sıcak su sınırlıdır. Yemekler yeterli, hijyenik ve besleyici değildir. Hasta mahpuslara diyet yemek verilmemektedir. Odalarda havalandırma yetersizdir, yeterli temizlik ve hijyen malzemesi verilmemektedir.**

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Kanunu'nun “Kuruma alınma ve kayıt işlemleri başlıklı 21. Maddesinde “(1) Haklarında kesinleşmiş hapis cezasını içeren mahkûmiyet ve ödenmeyen adlî para cezalarının hapse çevrilmesine ilişkin karar bulunanlar, Cumhuriyet Başsavcılığının yazılı emriyle ceza infaz kurumuna gönderilirler. **Üstleri ve eşyaları arandıktan sonra kabul odalarına konulur** ve hekim muayenesinden sonra kuruma yerleştirme işlemleri

yapılır.” hükmü yer almaktadır. Görüleceği üzere mahpusların **ağızlarının içlerinin** aramaya tabi tutulması hukuken mümkün değildir. Kaldı ki böyle bir düzenleme var olsa bile tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmeler ve Anayasaya göre onur kırıcı muamele hiçbir istisnası olmaksızın yasaklanmış olduğundan, uygulama hukuka aykırıdır ve hatta suçtur. Bu uygulamadan derhal vazgeçilmesi, uygulamayı sürdürmekte ısrar eden kamu görevlileri hakkında gerekli disiplin ve cezai tahkikatın başlatılması gerekmektedir.

Anayasanın “sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması” başlıklı 56. maddesinin ilgili fıkraları “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” şeklindedir. **Yine Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevleri Kuralları Hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Kararınca**, özgürlüğünden yoksun bırakılan herkese insan haklarının gerektiği gibi saygılı davranılması ile hükümlü mahpuslara uygulanan rejimin hapsedilmenin doğasında var olan sıkıntıyı daha da ağırlaştırmaması gerekmektedir. Devlet, özgürlüğünden yoksun bıraktığı bireye, suçu her ne olursa olsun, gerekli tıbbi tedavi ile ilaçları sağlamak yükümlülüğü altında olduğu gibi, kişinin bedensel ve ruhsal sağlığını koruyup iyileştirmelidir; aksi durumda sorumluluğu doğmaktadır.

Tutuklu veya hükümlülerin sağlık hakkının ihlali insan onuruyla bağdaşmadığı gibi aynı zamanda kötü muamele olup suç teşkil etmektedir. (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 25, Birleşmiş Milletler (BM) Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi m. 12, Avrupa Sosyal Şartı m. 11, Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi m. 35, Anayasa m. 56, Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun m. 71., 78-81, Hasta Hakları Yönetmeliği md. 5/a, Hekimlik Meslek Etiği Kuralları md. 7., 33., 34., 35, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında 2 Sayılı Tavsiye Kararı’nın “Sağlık” başlıklı 3. Bölümünde ve Tutuklulara Uygulanacak Asgari Kurallara İlişkin (73) 5 Sayılı karar, Mahpusların Islahı İçin Asgari Standart Kuralların “Sağlık hizmetleri” başlıklı 22. maddesi)

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük’ün 4. Maddesine göre, “Kurumlarda hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir.” 5. Maddesine göre ise “Kurumlarda, hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur. **Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.**”

Türk Tabipler Birliği’nin 24.09.2018 tarihli “Özgürlüğünden Yoksun Bırakılanların Sağlık Hakkı İle İlgili Etik Kurul Görüşü” başlıklı yayınında aynen “Kapatılmanın kendisi sağlık açısından ciddi bir risktir. Cezaevlerinin kapalı ve sınırlı doğası, kalabalık ve hızlı değişen nüfusu, havalandırma, beslenme ve tıbbi bakım yetersizliği, mahpusların genellikle yoksul ve toplumsal açıdan dezavantajlı gruplardan oluşması, sigara, alkol, madde bağımlılığı, şiddetin yaygınlığı ruhsal ve bulaşıcı hastalıklar başta olmak üzere hastalıkların oluşumunu ve yayılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu hususlar cezaevleri ve alikonulma mekânlarında “sürekli, özelleşmiş, nitelikli, eşit ve bağımsız” ve bütüncül bir sağlık hizmetini gerektirmektedir. İnsanlığın evrensel değerleri ve toplum vicdanı, tutuklu ve hükümlülerin gereksiz acı ve

mağduriyetten korunmasını, sağlık hizmetlerine eşit şartlarda ulaşmasını gerektirir. Cezaevinde bulunan tutuklu ve hükümlüleri de kapsayacak şekilde sağlık hakkı, 1955 tarihli “BM Mahpuslara Uygulanacak Asgari Standartlar”, 1982 tarihli “BM Tıbbi Etik İlkeler”, 1988 tarihli “BM Herhangi Biçimde Alınan veya Hapsedilen Kişilerin Korunması için İlkeler Manzumesi”, 1990 tarihli “Mahpusların Islahı için Temel İlkeler” ve 1990 tarihli “Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Kuralları” ile tanımlanmıştır. Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Ceza ve Muamelenin Önlenmesi Komitesi de (CPT) mahpusların sağlık hizmetlerinden eşit faydalanmalarında “doktora erişim, bakımdan eşitlik, hastanın onayı ve gizlilik, önleyici sağlık hizmetleri, özellikle ağır ve ölümcül hastalar başta olmak üzere insani yardım ile sağlık personelinin mesleki bağımsızlığı ve mesleki yetkinliği” öncelikli başlıklar olarak belirlemiştir. Konuyla ilgili metinler genel olarak değerlendirildiğinde devletin kişileri etkin olarak kontrolü altına aldığı andan itibaren tüm alıkonulma mekânlarında insan haklarının korunması açısından sağlık hizmetinin verilmesinde “tutuklu ve hükümlülerin muayenelerinin de diğer hastalar gibi, kişilik haklarına saygı gösterilerek hekimlik sanatını uygulamaya elverişli koşullarda yapılması; hastaların ırk, dil, din, mezhep, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, ekonomik ve sosyal durum ile benzer farklılıklarının dikkate alınmaması; her türlü tıbbi müdahalenin hastanın mahremiyetine saygı gösterilmek suretiyle yerine getirilmesi” temel kural olarak belirtilmiştir. Sağlık hakkından yoksun bırakılma asla bir cezalandırma aracı olamaz.” ifadelerine yer verilmiştir. Hem Anayasamız, hem ulusal mevzuatımız hem de tarafı olduğumuz uluslararası sözleşme ve standartlar gereğince, mahpusların yeterli ve gerekli tıbbi müdahaleye erişimi için gereken standartlar acilen sağlanmalı, ağız içi araması gibi tamamen hukuk dışı ve gayri insani uygulamadan vazgeçilmeli ve bu hususlardaki mağduriyetler giderilmelidir. Mahpusların sağlıklı ve hijyenik bir ortamda yaşamını sürdürebilmesi için acilen gerekli hijyen tedbirleri alınmalı, mahpuslara ücretsiz yeterli maske ve dezenfektan sağlanmalıdır.

3- Tüm koşulların fiziki olarak yetersiz ve kapasitesinin üzerinde dolulukta olduğu, 10-12 kişilik odalardaki mahpus ortalamasının 15-17 olduğu, bu sayının adli tarafta 20-22 kişiye çıktığı, buna karşılık sadece 10-11 eşya dolabının olduğu öğrenilmiştir. Yaşanan sıkışıklık gerekçe gösterilerek mahpuslara, her mahpus için sadece 5 kitaba izin verileceği, eşyalarının azaltılacağı belirtilmiştir. Mahpuslar temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek eşya dışında eşyalarının olmadığını, sıkışıklığın odaların kapasitenin üzerinde mahpus kalıyor olmasından kaynaklandığını, eşyalarını vermek istemediklerini belirtmişlerdir.

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfaz Hakkında Kanun’unun “Hükümlülerin Barındırılması ve Yatırılması” başlıklı 63. Maddesi – “(1) Tehlikeli hâli bulunan hükümlü ancak bir veya üç kişilik odalarda, diğer hükümlüler ise kurumun fizikî yapısı, kapasite durumu ve güvenlik gerekleri göz önüne alınarak cezaevi yönetimi tarafından belirlenecek sayıda mahkûmun kalabileceği odalarda barındırılırlar. (2) Her hükümlüye yöresel iklime uygun nitelikte tek tip yatak ve yeterli sayıda yatak takımı verilir. (3) Kadınların erkeklerle, hükümlülerin tutuklularla, çocukların yetişkinlerle, örgüt veya çıkar amaçlı örgüt suçluları ile terör suçlularının Kanunda sayılan hâller dışında bir araya gelmelerine ve bağlantı kurmalarına izin verilmez. (4) Oda ve kısımlarda iklim koşulları göz önüne alınarak yeterli yer, ışık, ısınma, havalandırma ve hijyen sağlanır.” Hükümlerini içermektedir.

Özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişiler insani muamele ve insanın doğuştan kazandığı insan onuruna saygılı davranış görme hakkına sahiptir. (Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı

Hakkında Kanunu md. 2., Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük md. 4., Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi md. 7., 10., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi md. 3., İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi md. 2.)

5275 sayılı İnfaz Kanunu'nun 2. maddesi ile infaz hukukunun temel ilkeleri belirlenmiş ve ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kuralların hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefî inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konumları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanacağı öngörülmüştür.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün 4. Maddesine göre, “Kurumlarda hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir.” 5. Maddesine göre ise “Kurumlarda, hükümlülerin yaşam hakları ile beden ve ruh bütünlüklerini korumak üzere her türlü koruyucu tedbirin alınması zorunludur. Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.”

Mahpusların insani ve sağlıklı koşullarda barındırılması devletin sorumluluğunda olan bir husustur. Odaların kalabalık oluşunun gerekçe gösterilerek kitap ya da kişisel eşyalara el konulması temel mülkiyet hakkının ihlali ve insanlık dışı muamele niteliğinde bir işlem olacak ve ilgili kamu görevlilerinin yasal sorumluluğunu doğuracaktır.

4- Kürtçe yazışma-mektuplaşmanın başladığı ancak tercüman yokluğu nedeniyle mektupların çok geç gidip geldiği anlaşılmıştır. Türkçe mektupların da geç ulaştığı belirtilmiştir. Aktivitelerin çok kısıtlanmış olduğu, havalandırma dışında neredeyse aktivite yapılmadığı, koşullar arası sohbete imkân verecek şekilde aktivite yapılmadığı, koşulların kendi içinde yoğun şekilde izole edildiği anlaşılmıştır. Mahpuslara istedikleri gazetelerin verilmediği, kitap alımının sınırlandırıldığı, dergilerin hiçbir şekilde verilmemeye başlandığı tespit edilmiştir. Mahpuslar açısından zaten hiç yapılmayan sosyal etkinliklerin, salgın gerekçesiyle tamamen sıfırlandığı, tecritin çok sıkıntılı boyutlara ulaştığı tespit edilmiştir. Ailelerle yapılan telefon görüşmelerinin önceden haftada iki gün 10'ar dakika olmasına rağmen, haftada bir gün 20 dakikaya çevrilmesi mahpuslar açısından olumsuz bir değişiklik olmuştur. Zira mahpusların birçoğunun zaten ailesi zaten çok uzakta olması ve görüş yüz yüze görüş süresinin çok kısa olması nedeniyle tek iletişim yöntemi telefon olmaktadır. Bu nedenle mahpuslar aileleri ile haftada iki gün iletişim kurmaya devam etmek istemektedir.

Halbuki; Bakanlığın 22/01/2007 tarih ve 45/1 sayılı Genelgesi'nin “Ortak Etkinlikler” başlıklı bölümünde; “Güvenlik bakımından tehlike yaratmadığı ölçüde, idare ve gözlem kurulu tarafından belirlenen istekli hükümlü ve tutuklular, 10 kişiyi aşmayacak gruplar hâlinde ve idarenin gözetiminde, açık görüş alanlarında veya diğer ortak yerlerdeki sosyal faaliyetler çerçevesinde haftada toplam 10 saati aşmamak üzere sohbet amacıyla bir araya getirilebilir.” demek suretiyle güvence altına alınmış mahpusların bu temel haklarının pandemi gerekçesiyle orantısız şekilde kısıtlandığı görülmektedir. Gerekli hijyen ve sosyal mesafe tedbirleri alınarak sosyal etkinliklere hızlıca başlanmalıdır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R(2006)2 sayılı ‘‘Cezaevi Kuralları Hakkında Tavsiye Kararları’’konulu tavsiye kararının 27. Paragrafı ‘‘Spor, oyunlar, kültürel faaliyetler, özel hobiler ve diğer boş zaman uğraşlarını kapsayan eğlendirici fırsatlar yaratılmalıdır ve mümkün olabildiğince mahpusların bu etkinlikleri organize etmelerine izin verilmelidir. Mahpusların egzersiz esnasında ve eğlendirici faaliyetlere katılmaları için birbirleriyle bir araya gelmelerine izin verilmelidir.’’ demektedir. Ancak mevcut uygulamada ise farklı mahpusların bir araya gelmeleri bir yana, tüm gün aynı oda/blokta bir arada bulunan ve sürekli birbirlerini gören mahpusların yine kendi aralarında bir takım sosyal ve kültürel faaliyetlerde (sohbet gibi) bulunma durumunun bile kısıtlandığı görülmektedir.

Mahpusların aile ve sevdikleri ile görüşmeleri, hem Devletin ‘‘Aile hayatının korunması yükümlülüğü’’ nün bir sonucudur hem de mahpusun hayattan kopmaması, ruh sağlığı açısından elzemdir. Bu nedenle ziyaretlerin tam olarak ve sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için gerekli tedbirler alınmalı hem mahpusların hem de ziyaretçilerin hakları korunmalı ve gözetilmelidir.

5- Birçok mahpusun ailelerinden uzakta olması nedeniyle, ailelerinin bulunduğu illere sevk talebinin reddedildiği, uzun zamandır hiçbir mahpusun sevk edilemediği tespit edilmiştir.

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük’ün 4. Maddesine göre, *‘‘Kurumlarda hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddi ve manevi koşullar altında çektirilir.’’*

Kamu Denetçiliği Kurumu, 29.06.2017 tarihli, 2016/4874 başvuru numaralı ve 02.02.2018 tarihli, 2017/12517 başvuru numaralı kararıyla, tutuklu/hükümlülerin nakil taleplerinin karşılanmamasının, 5275 sayılı Kanun’un 3. maddesine aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle başvuruçuların ailesinin bulunduğu veya yakınlarındaki illere nakil taleplerinin kabul edilmesi gerektiğine dair Bakanlığınıza tavsiyede bulunmuştur.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avşar ve Tekin v. Türkiye, Başvuru no. 19302/09 ve 49089/12, 17.09.2019 tarihli kararıyla, ailelerinden uzak olan mahpusların nakil taleplerinin karşılanmaması nedeniyle, Mahkeme Sözleşme’nin 8. Maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Mahkeme, Hükümet’in başvuruçulara kişi başı 6.000 Avro manevi tazminat ödemesine hükmetmiştir.

Yukarıda açıklananlar doğrultusunda, mahpusların ailesine yakın olan ve talep etmiş olduğu ceza infaz kurumuna sevki konusunda gerekli işlemler ivedilikle yerine getirilmelidir.

Bandırma T Tipi Hapishane hakkındaki gözlem ve değerlendirme raporumuzu saygılarımızla sunarız.

İnsan Hakları Derneği Çanakkale Şubesi

İnsan Hakları Derneği İzmir Şubesi